

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336:519.866

Смачило І. І.

Описано трирівневу схему методів управління сталим розвитком підприємства з якісними та кількісними ступенями деталізації, яка може бути доповнена новими методами управління, що дає змогу досягнути гнучкості й адаптованості механізму управління сталим розвитком.

Запропоновано методи управління сталим розвитком на основі: дотримання існуючої стратегії розвитку; обмеження сталого розвитку підприємства; запобігання порушення сталого розвитку підприємства, застосування яких відповідно: надає підприємству змогу в майбутньому орієнтовано відтворювати показники сталого розвитку, яких воно досягнуло в минулому; веде до того, що в майбутній діяльності підприємства не виникатиме ситуацій, котрі призводять до порушення сталого розвитку; надає можливість не лише зберегти сталий розвиток як стратегію управління, а й запобігти зниженню його показників.

Ключові слова: сталий розвиток, частинні показники, методи управління, критерій сталого розвитку, механізм управління сталим розвитком.

МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВЫМ РАЗВИТИЕМ ПРЕДПРИЯТИЯ

УДК 336:519.866

Смачило И. И.

Описана трехуровневая схема методов управления устойчивым развитием предприятия с качественными и количественными степенями детализации, которая может быть дополнена новыми методами управления, что дает возможность достичь гибкости и адаптированности механизма управления устойчивым развитием.

Предложены методы управления устойчивым развитием на основе: соблюдения существующей стратегии развития; ограничения устойчивого развития предприятия; предотвращения нарушения устойчивого развития предприятия, применение которых соответственно: предоставляет предприятию возможность в будущем ориентировано воссоздавать показатели устойчивого развития, которых оно достигло в прошлом; ведет к тому, что в будущей деятельности предприятия не будут возникать ситуации, которые приводят к нарушению устойчивого развития; предоставляет возможность не только сохранить устойчивое развитие как стратегию управления, но и предотвратить снижение его показателей.

Ключевые слова: устойчивое развитие, частичные показатели, методы управления, критерий устойчивого развития, механизм управления устойчивым развитием.

METHODS OF STEADY DEVELOPMENT MANAGEMENT OF AN ENTERPRISE

UDC 336:519.866

I. Smachylo

The three-level chart of methods of steady development management of an enterprise with qualitative and quantitative indices has been described. It can be complemented with new methods of management which will facilitate flexibility and

adaptation mechanism of steady development management.

The methods of steady development management have been suggested on the basis of existing strategy of development, limitation of steady development of an enterprise, prevention in violation in the steady development of an enterprise. Application of these methods will enable the enterprise to recreate indices of steady development in the future, to secure steady development as management strategy and to prevent the decline of indices.

Key words: steady development, management methods, criterion, mechanism of steady development management, part indices.

Традиційні методи управління промисловим підприємством недостатньо ефективні у швидкозмінному конкурентному бізнес-середовищі. Для підприємства, яке функціонує в умовах зростаючої невизначеності і динамічності зовнішнього середовища, одним з головних чинників забезпечення конкурентоспроможності є сталий розвиток. У зв'язку з цим управління сталим розвитком – важлива умова ефективності життєдіяльності вітчизняних промислових підприємств. Тому одним із актуальних питань економічних досліджень є пошук шляхів забезпечення адекватного новим умовам господарювання процесу управління сталим розвитком вітчизняних промислових підприємств.

Вирішення питань забезпечення сталого розвитку підприємств потребує періодичного корегування методів управління як способу вдосконалення механізму управління сталим розвитком підприємства. Проблемам сталого розвитку присвячені наукові дослідження В. Гейця [1], В. Герасимчука [2; 3], О. Раєвської [4], Б. Данилишина [5], О. Єфремова [6], О. Котикової [7], Л. Корнійчука [8; 9], Н. Кирич [10; 11], Л. Мельника [12], О. Шубравської [13], В. Пономаренка [14] та інших учених. Серед зарубіжних дослідників теоретико-методологічним аспектам цих проблем значну увагу у своїх працях приділяли В. Данилов-Данілюк [15], Г. Дейлі [16], О. Зеткіна [17], О. Кузнецов [18; 19], Т. Сухорукова [20].

Аналіз результатів досліджень науковців показує, що, незважаючи на їхню високу наукову і практичну цінність, існує потреба в системному та комплексному вивченні проблем управління сталим розвитком підприємства.

Умови, які характеризують сучасний стан економічного управління:

1. Сталий розвиток підприємства проявляється як слабо-структурований (неформалізований) процес, який залежить від багатьох формальних і неформальних чинників. При цьому нема нормативів, на основі яких можна було б отримати висновок про вплив елементів підприємства на його розвиток.

2. До початку формування механізму управління сталим розвитком підприємства немає систематизованої інформації про його виробничу

діяльність та вплив зовнішнього ринкового середовища.

3. Завдання, що мають бути розв'язані за допомогою механізму управління сталим розвитком, не встановлені або сформульовані у поняттях, не пов'язаних із сталим розвитком.

4. Механізм управління сталим розвитком підприємства формується в умовах нестачі матеріальних та фінансових ресурсів протягом коротких часових проміжків.

5. Упровадження механізму управління сталим розвитком підприємства відбувається без попередньої науково-дослідної роботи.

Проведені дослідження дають підставу запропонувати таку логічну схему розроблення методів управління сталим розвитком підприємства: проведення декомпозиції управління сталим розвитком підприємства на об'єкти управління та керуючу систему; запровадження методів якісного та кількісного аналізу результатів управління сталим розвитком з одночасним обмеженням кількості аналізованих показників.

Із цього випливає, що механізм управління сталим розвитком підприємства повинен включати такі елементи:

1. Оцінка процесів, що тривають на підприємстві, з погляду його сталого розвитку.

2. Вибір стратегічного напрямку сталого розвитку підприємства.

3. Визначення додаткових тактичних пріоритетів сталого розвитку.

4. Оцінка стратегічного й тактичного напрямків розвитку з позиції його сталості.

5. Розроблення плану заходів щодо вдосконалення механізму управління сталим розвитком відповідно до визначених стратегічних і тактичних пріоритетів.

Концептуальну схему управління сталим розвитком підприємства подано на рис. 1.

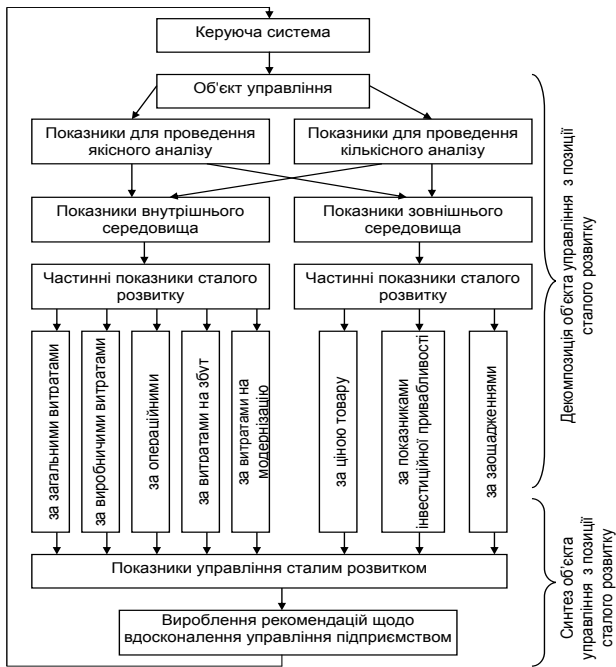

Рис. 1. Концептуальна схема управління сталим розвитком

На схемі показано, зокрема, декомпозицію підприємства (об'єкта управління) і механізму управління (керуючої системи), відображено синтез механізму управління сталим розвитком – це визначення нових показників сталого розвитку на основі нових теоретично об'ґрунтованих підходів.

Однією з проблем управління сталим розвитком є значна кількість показників, які необхідно враховувати під час дослідження сталого розвитку. Тому потрібно, насамперед, встановити загальну множину показників, причетних до діяльності підприємства і зовнішнього впливу на нього, а згодом доцільно визначити найбільш впливові показники. Практичний досвід показує, що необхідно обмежитися кількома такими показниками.

Вироблення рекомендацій щодо сталого розвитку підприємства пропонуємо об'ґрунтувати на основі двох ступенів деталізації. На першому ступені деталізації (наближеному) для сталого розвитку достатньо якісних рекомендацій, які випливають зі значень показників сталого розвитку підприємства. Під час більш конкретнішої деталізації необхідно враховувати кількісні характеристики. Виразимо їх через п'ять показників внутрішнього впливу і три показники зовнішнього впливу.

Для практичної реалізації запропонованих методів управління сталим розвитком підприємства необхідно деталізувати основні його елементи (рис. 2).

На першому рівні схеми основних елементів механізму управління сталим розвитком визначаємо тенденції змін частинних показників (ЧПСР). Зокрема, передбачено визначення сталості

величини ЧПСР ($\Delta = 0$), її зростання ($\Delta > 0$), спадання ($\Delta < 0$). На другому рівні з'ясуємо швидкість змін ЧПСР при $\Delta > 0$ та $\Delta < 0$. Швидка зміна ЧПСР відбувається тоді, коли при незначних змінах часу (місяць, квартал, півріччя, рік) різко збільшуються (зменшуються) ЧПСР. Сповільнена зміна ЧПСР відбувається тоді, коли при незначних змінах часу ЧПСР збільшуються (зменшуються) повільно. На третьому рівні відображаємо графічні зміни ЧПСР (Δ) для забезпечення наочності тенденцій змін для прийняття управлінських рішень. На рис. 2а) схематично зображено, що при будь-яких значеннях часу (t_1, t_2, \dots, t_k) зміни ЧПСР дорівнюють приблизно нулю. Це якісно відображає наявність сталого розвитку підприємства. Рис. 2б) відображає швидке зростання ЧПСР ($\Delta > 0$), що визначає відсутність сталого розвитку, зумовлену необ'ґрунтованим збільшенням окремих показників діяльності підприємства, зокрема цін на продукцію. Швидке спадання ЧПСР ($\Delta < 0$), відображене на рис. 2в), показує відсутність сталого розвитку, зумовлену різким погіршенням показників діяльності підприємства.

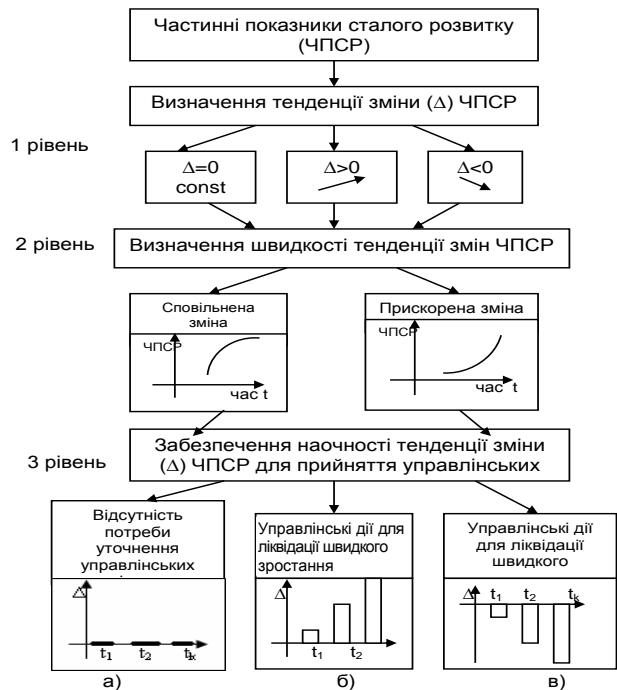

Рис. 2. Схема основних рівнів механізму управління сталим розвитком підприємства (перший ступінь деталізації)

Визначення тенденцій зміни частинних показників сталого розвитку приводить до двох суттєво відмінних висновків щодо діяльності підприємства. По-перше, висновок про достатню ефективність роботи підприємства (блок а) на рис. 2). По-друге, висновок про неефективне управління сталим розвитком, виражене у надмірному збільшенні (блок б) на рис. 2) або зменшенні (блок в) на рис. 2) аналізованих показників.

Якщо за результатами аналізу попередньої діяльності підприємства встановлено її відповідність сталому розвитку, це означає, що для управління сталим розвитком підприємства в майбутньому доцільно дотримуватися і продовжувати існуючу стратегію його розвитку. Так, приходимо до висновку, що за умов ефективною діяльності підприємства для управління ним необхідно застосувати управління сталим розвитком на основі методу збереження існуючої стратегії розвитку підприємства.

Опишемо управління сталим розвитком на основі методу збереження існуючої стратегії розвитку підприємства. Припустимо, що в блоці а) третього рівня якісного аналізу об'єкта управління, розділеного (декомпованого) на показники сталого розвитку (див. рис. 1, 2) сформульовано висновок про те, що процес розвитку підприємства відповідає сталому розвитку. Цей висновок впливає з критерію сталого розвитку: співвідношення між показником, що відображає результат управління підприємством, і показником, пов'язаним із повним забезпеченням платоспроможного попиту на продукцію підприємства. За цих умов для розроблення плану діяльності підприємства на наступний період необхідно обчислити показники управління сталим розвитком і застосувати знайдені їхні значення для вироблення рекомендацій щодо управління сталим розвитком підприємства.

Схематично управління сталим розвитком на основі методу збереження існуючої стратегії розвитку підприємства зображено на рис. 3.

Метод збереження існуючої стратегії сталого розвитку є елементом другого ступеня деталізації – кількісного аналізу процесів розвитку підприємства. Цей метод необхідно застосувати як розширений елемент блока а) у схемі першого ступеня деталізації механізму управління.

Рис. 3. Схеми методу збереження існуючої стратегії управління сталим розвитком підприємства (другий ступінь деталізації)

Проілюструємо цей метод за допомогою схематичного графіка залежностей показників сталого розвитку від часу. На рис. 4 зображено один цикл управління за допомогою методу збереження існуючої стратегії розвитку підприємства, побудований на основі розроблених показників сталого розвитку й управління ним.

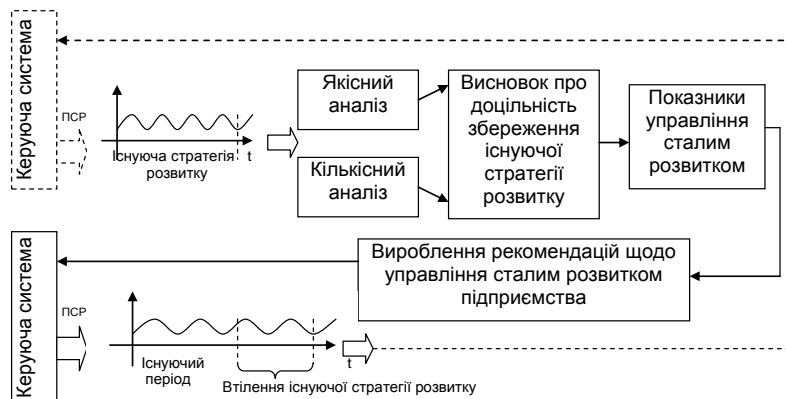

Рис. 4. Схематична ілюстрація до практичного застосування методу збереження існуючої стратегії сталого розвитку підприємства

Таким чином, описана тривірнева схема методів управління сталим розвитком підприємства з якісними та кількісними ступенями деталізації може бути доповнена новими методами управління, що дає змогу досягнути гнучкості й адаптованості механізму управління сталим розвитком. Застосування методу управління сталим розвитком на основі дотримання існуючої стратегії розвитку надає підприємству змогу в майбутньому орієнтовано відтворювати показники сталого розвитку, яких воно

досягнуло в минулому. При цьому показники сталого розвитку служать керованими елементами для збереження сталості розвитку підприємства. Використання методу управління на основі запобігання порушення сталого розвитку підприємства веде до того, що в майбутній діяльності підприємства не виникатиме ситуацій, котрі призводять до порушення сталого розвитку. Використання методу управління на основі обмеження сталого розвитку підприємства надає можливість не лише зберегти сталий

розвиток як стратегію управління, а й запобігти зниженню його показників сталого розвитку, тобто вживати заходів щодо обмеження швидких змін показників сталого розвитку. Для запобігання швидким (різким) змінам показників сталого розвитку необхідно розробити метод визначення меж показника сталого розвитку.

Література: 1. Геєць В. М. Нестабільність та економічне зростання / В. М. Геєць. – К. : Ін-т екон. прогноз., 2000. – 344 с. 2. Герасимчук В. Г. Розвиток підприємства: діагностика, стратегія, ефективність / В. Г. Герасимчук. – К. : Вища школа, 1995. – 266 с. 3. Герасимчук В. Г. Управлінський вектор економічної складової сталого розвитку: Україна та світ / В. Г. Герасимчук // Економіст. – 2007. – № 9. – С. 7–9. 4. Расвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія / О. В. Расвнева. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 496 с. 5. Данилишин Б. Науково-інноваційне забезпечення сталого економічного розвитку України / Б. Данилишин, В. Чижова // Економіка України. – 2004. – № 3. – С. 4–11. 6. Єфремов О. Сталий чи гармонійний (з екосистемою) розвиток – чому віддати перевагу? / О. Єфремов // Економіка України. – 2008. – № 2. – С. 85–90. 7. Котикова О. І. Зміст поняття сталого розвитку / О. І. Котикова // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Л. Українки. – 2007. – № 12. – С. 170–174. 8. Корнійчук Л. Економічне зростання і сталий розвиток / Л. Корнійчук // Економіка України: науковий журнал. – 2008. – № 4. – С. 82–90. 9. Корнійчук Л. Теоретичні основи реалізації концепції сталого розвитку / Л. Корнійчук // Економіка України. – 2010. – № 2 (579). – С. 72–83. 10. Кирич Н. Б. Від стабілізації суспільного виробництва – до сталого розвитку суспільства: монографія / Н. Б. Кирич. – Тернопіль : ТДТУ ім. І. Пулюя, 2003. – 203 с. 11. Кирич Н. Б. Конкурентоспроможність переробних підприємств – запорака економічної стабільності галузі та сталого розвитку суспільства / Н. Б. Кирич // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1 (26). – С. 45–50. 12. Мельник Л. Г. Фундаментальные основы развития / Мельник Л. Г. – Сумы : ИТД "Университетская книга", 2003. – 288 с. 13. Шубравська О. Сталий економічний розвиток: поняття і напрям досліджень / О. Шубравська // Економіка України: політико-економічний журнал. – 2005. – № 1. – С. 36–42. 14. Пономаренко В. С. Стратегічне управління розвитком підприємства : навчальний посібник / В. С. Пономаренко, О. І. Пушкар, О. М. Тридід. – Х. : Вид. ХДЕУ, 2002. – 640 с. 15. Данилов-Данильян В. И. Устойчивое развитие (теоретико-методологический анализ) / В. И. Данилов-Данильян // ЭММ. – 2003. – № 2. – С. 123–135. 16. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку / Г. Дейлі. – К. : Інтелсфера, 2002. – 312 с. 17. Зеткіна О. В. Об управлении устойчивостью предприятия / О. В. Зеткіна. – М. : Аудит ; ЮНИТИ, 2003. – 134 с. 18. Кузнецов О. Л. Устойчивое развитие: научные основы проектирования в системе "природа-общество-человек" / О. Л. Кузнецов, П. Г. Кузнецов, Б. Е. Большаков. – СПб. ; М. : Дубна, 2002. – 616 с. 19. Кузнецов О. Л. Устойчивое развитие: синтез

естественных и гуманитарных наук: монография / О. Л. Кузнецов, П. Г. Кузнецов, Б. Е. Большаков. – М. : Ноосфера, 2001. – 278 с. 20. Сухорукова Т. В. Экономическая устойчивость предприятия / Т. В. Сухорукова // Экономика Украины. – 2001. – № 5. – С. 48–52.

References: 1. Heets V. M. Nestabilnist ta ekonomichne zrostannya / V. M. Heets. – K. : In-t ekon. prognoz., 2000. – 344 s. 2. Herasymchuk V. H. Rozvytok pidpriemstva: diagnostyka, stratehiia, efektyvnist / V. H. Herasymchuk. – K. : Vyshcha shkola, 1995. – 266 s. 3. Herasymchuk V. H. Upravlinskyi vektor ekonomichnoi skladovoistaloho rozvytku: Ukraina i svit / V. H. Herasymchuk // Ekonomist. – 2007. – № 9. – S. 7–9. 4. Raievnieva O. V. Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva: metodologii, mekhanizmy, modeli: monografiia / O. V. Raievnieva. – Kh. : VD "INZhEK", 2006. – 496 s. 5. Danylyshyn B. Naukovo-innovatsiine zabezpechennia staloho ekonomichnoho rozvytku Ukrainy / B. Danylyshyn, V. Chyzhova // Ekonomika Ukrainy. – 2004. – № 3. – S. 4–11. 6. Yefremov O. Stalyi chy harmoniinyi (z ekosystemoiu) rozvytok – chomu viddaty perevahu? / O. Yefremov // Ekonomika Ukrainy. – 2008. – № 2. – S. 85–90. 7. Kotykhova O. I. Zmist poniattia staloho rozvytku / O. I. Kotykhova // Naukovyi visnyk Volynskoho derzhavnoho universytetu im. L. Ukrainky. – 2007. – № 12. – S. 170–174. 8. Kornichuk L. Ekonomichne zrostania I stalyi rozvytok / L. Kornichuk // Ekonomika Ukrainy: naukovyi zhurnal. – 2008. – № 4. – S. 82–90. 9. Kornichuk L. Teoretychni osnovy realizatsii kontseptsii staloho rozvytku / L. Kornichuk // Ekonomika Ukrainy. – 2010. – № 2 (579). – S. 72–83. 10. Kyrych N. B. From the stabilization of society : monograph / N. B. Kyrych. – Ternopil : TDTU im. I. Puliiua, 2003. – 203 s. 11. Kyrych N. B. Konkurentospromozhnist pererobnykh pidpriemstv – zaporuka ekonomichnoi stabilnosti haluzi ta staloho rozvytku suspilstva / N. B. Kyrych // Halyskyi ekonomichnyi visnyk. – 2010. – № 1 (26). – S. 45–50. 12. Melnik L. G. Fundamentalnye osnovy razvitiya / L. G. Melnik. – Sumy : ITD "Universitetskaya kniga", 2003. – 288 s. 13. Shubravskaya O. Stalyi ekonomichnyi rozvytok: ponyattya i napryam doslidzhen / O. Shubravskaya // Ekonomika Ukrainy: polityko-ekonomichnyi zhurnal. – 2005. – № 1. – S. 36–42. 14. Ponomarenko V. S. Sprategichne Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva: navchalnyi posibnyk / V. S. Ponomarenko, O. I. Pushkar, O. M. Trydid. – Kh. : KhDEU, 2002. – 640 s. 15. Danilov-Daniilyan V. I. Ustoychivoe razvitie (teoretiko-metodologicheskii analiz) / V. I. Danilov-Daniilyan // EMM. – 2003. – № 2. – S. 123–135. 16. Deyli G. Poza zrostannyam. Ekonomichna teoriya staloho rozvytku / G. Deyli. – K. : "Intelsfera", 2002. – 312 s. 17. Zetkina O. V. Ob upravlenii ustoychivostyu predpriyatiya / O. V. Zetkina. – M. : Audit; YUNITI, 2003. – 134 s. 18. Kuznetsov O. L. Ustoychivoe razvitie: nauchnie osnovi proektirovaniya v sisteme "priroda-obshchestvo-chelovek" / O. L. Kuznetsov, P. G. Kuznetsov, B. E. Bolshakov. – SPb. – M. : Dubna, 2002. – 616 s. 19. Kuznetsov O. L. Ustoychivoe razvitie: sintez estestvenikh i humanitarnykh nauk: monografiya / O. L. Kuznetsov, P. G. Kuznetsov, B. E. Bolshakov. – M. : Noosfera, 2001. – 278 s. 20. Sukhorukova T. V. Ekonomicheskaya ustoychivost predpriyatiya / T. V. Sukhorukova // Ekonomika Ukrainy. – 2001. – № 5. – S. 48–52.

Інформація про автора

Смачило Ірина Ігорівна – викладач кафедри менеджменту Тернопільського національного

економічного університету (46020, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11, e-mail: sm_iryana@ukr.net).

Информация об авторе

Смачило Ирина Игоревна – преподаватель кафедры менеджмента Тернопольского национального экономического университета (46020, г. Тернополь, ул. Львовская, 11, e-mail: sm_iryana@ukr.net).

Information about the author

Iryna Smachylo – teacher of management department Ternopil National Economic University (11, Lvivska str., Ternopil, 46020, e-mail: sm_iryana@ukr.net).

Рецензент

*канд. екон. наук,
професор Афанасьев М. В.*

*Стаття надійшла до ред.
13.04.2012 р.*

